

The "Anochi" Movement and the Rediscovery of Buried/Hidden Faith

חנוכה, תשפ"א

(1) מסכת שבת דף כא:

מאי חנוכה? דתנו רבנן: בכ"ה בכסליו יומי דחנוכה תמניא אינון, דלא למספד בהון ודלא להתענות בהון. שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל, וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום, בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול, ולא היה בו אלא להדליק יום אחד, נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים. לשנה אחרת קבעום ועשאוים ימים טובים בהלל והודאה.

(2) רמב"ם – הלכות בית הבחירה, פרק ה, הלכה ח

וּלְפָנַי הַעֲזָרָה בַּמִּזְרֵחַ הַיְתֵה עֲזָרְתָּ הַנְּשִׁים, וְהִיא הַיְתֵה אַרְבֵּי מֵאָה וּשְׁלוּשִׁים וְחֲמִשׁ עַל רַחֲב מֵאָה וּשְׁלוּשִׁים וְחֲמִשׁ. וְאַרְבַּע לְשָׁכוֹת הָיוּ בְּאַרְבַּע מְקוּעוֹתֶיהָ, שְׁלֹשָׁרְבָעִים אַרְבָּעִים אַמָּה; וְלֹא הָיוּ מְקוּרוֹת, וְכֵן הָיוּ עֲתִידִין לְהִיּוֹת. וְיָמָּה הָיוּ מְשֻׁמְשׁוֹת? דְּרוּמִית מִזְרָחִית לְשֵׁפֶת הַנְּזִירִים, שְׁשָׁם מְבֻשְׁלִין אֶת שְׁלֵמִיהֶם וּמְגַלְחִין אֶת שְׁעָרָם; מִזְרָחִית צְפוֹנִית לְשֵׁפֶת דִּיר הַעֲצִים, שְׁשָׁם כּוֹהֲנִים בְּעֲלֵי מוּמִין מִתְלַעִים בְּעֲצִים, שְׁכָל עֵץ שֶׁנִּמְצָא בּוֹ תוֹלַעַת, פְּסוּל; צְפוֹנִית מְעַרְבִית לְשֵׁפֶת הַמְּצָרְעִים; מְעַרְבִית דְּרוּמִית בָּהּ הָיוּ נוֹתְנִין יַיִן וְשִׁמּוֹן, וְהִיא הַיְתֵה נִקְרָאת לְשֵׁפֶת בֵּית שְׁמֹנִיהָ.

(3) תוספות (שם)

שהיה מונח בחותמו של כ"ג – אם כבר גזרו על הנכרים להיות כזבים (מסכת נדה דף לד) צ"ל שהיה מונח בחותם בקרקע שלא הסיטו הכלי.

(4) שמות (יתרו) – פרק כ, פסוקים א-ב

א וַיְדַבֵּר אֱלֹקִים אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לְאַמֵּר. ב אֲנֹכִי ד' אֱלֹקֶיךָ, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֶבְדִים: לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל פְּנֵי.

(5) רמב"ם – ספר המצות, מצות לא תעשה, מצוה א'

המצוה הראשונה היא שהזהירנו מהאמין באל אחר זולתנו. והוא אמרו יתעלה "לא יהיה לך אלהים אחרים על פני". וכבר התבאר בגמרא מכות שלא זוהוה מכלל תרי"ג מצות, והוא אמרם שם תרי"ג מצות נאמרו למשה בסיני וכו', כמו שבארנו במצוה ראשונה ממצות עשה.

(6) רמב"ם – ספר המצות, מצות עשה, מצוה א'

המצוה הראשונה היא הצווי אשר צונו בהאמנת האלוקות, והוא שנאמין שיש שם עלה וסבה הוא פועל לכל הנמצאים, והוא אמרו "אנכי ד' אלקיך". ובסוף גמרא מכות אמרו תרי"ג מצות נאמרו למשה בסיני, מאי קראה? "תורה צוה לנו משה", ר"ל מנין תורה. והקשו על זה ואמרו תורה בגימטריא תרי"א הוי, והיה המענה אנכי ולא יהיה מפי הגבורה שמעום. הנה נתבאר לך שאנכי ד' מכלל תרי"ג מצות, והוא צווי באמונת אלוקות כמו שבארנו.

7) רמב"ן – השגות על הרמב"ם

...ראיתי לבעל ההלכות שלא ימנה אותה מצוה מכלל תרי"ג... והנראה מדעתו של בעל ההלכות שאין מנין תרי"ג מצות אלא גזירותיו יתעלה שגזר עלינו לעשות או מנענו שלא נעשה, אבל האמונה במציאותו יתעלה שהודיע אותה אלינו באותות ובמופתים ובגילוי השכינה לעינינו הוא העיקר והשורש שממנו נולדו המצות, לא ימנה בחשבונן... ולדעת הזו מה שאמרו בתשובת השאלה "תורה" שש מאות ואחד עשר הוי? "אנכי" "ולא יהיה לך" מפי הגבורה שמענו, לומר: שיש בדיבור לא יהיה לך שתי מצות ישלימו לתרי"ג, והם המניעה בצלמים – 1) לא יהיה לך ולא תעשה לך עניין אחד, 2) והמניעה בעבודה זרה – לא תשתחוה להם ולא תעבדם מצוה אחרת...

8) פרי צדיק - פרשת נשא, אות ה (ר' צדוק הכהן מלובלין זי"ע)

...ועיקר אחיזת האמונה הוא במדת הכתר שהוא למעלה מן הדעת, כדאיתא בפתיחת אליהו (תיקוני זוהר הקדמה י"ז א) כתר עליון דאיהו כתר מלכות... וכבר דיברנו מזה שהתורה מתחיל באות ב' "בראשית" דהיינו מבחינת ראשית חכמה כתריום ירושלמי "בראשית" בחוכמה והוא הצמצום הראשון של התגלות העשרה מאמרות כמו שאמרו (ראש השנה דף לב). "בראשית" נמי מאמר הוא, הגם שלא נאמר בו מפורש "ויאמר" עד בריאת האור, עם כל זה בזה עצמו של בריאת "החושך על פני וגו'" זהו הויה של הצמצום הראשון, אבל הוא הכרה למעלה מן הדעת בחינת חושך שהוא אפיסת השגה, לכן לא נאמר בו "ויאמר". אמנם יש עוד מדריגה למעלה מזה עד שאין שייך בו שום תפיסה אפילו של אפיסת השגה מצד החושך, והיינו בחינת אות א' שלפני האות ב', והיינו בחינת ראשית חכמה יראת ה' כי היראה זו היא הראשית של החכמה, והוא הדרגת אות א' של "אנכי ה' אלקיך" שמתחיל בה עשרת הדברות. וכידוע על זה מהרמב"ן ז"ל שלא נאמר המאמר "אנכי וגו'" בלשון ציווי, כי על האמונה אין שייך ציווי רק שעל ידי הדיבור "אנכי וגו'" הוקבע אמונת אלקות בכללת נפשות ישראל בלי שום חקירה, וטעם רק על ידי התקשרות בשורש למעלה מהטעם ודעת...

9) שיר השירים רבה – פרשה א

ר' יהודה אומר בשעה ששמעו ישראל "אנכי ד' אלקיך" נתקע תלמוד תורה בלבם, והיו למדים ולא היו משכחין...

10) פרי צדיק – לחנוכה, אות א (ר' צדוק הכהן מלובלין זי"ע)

...והוא עיקר דברי תורה, ששורש כל הדברי תורה הוא מאמר "אנכי ד' אלקיך"...

11) נועם אלימלך - ליקוטי שושנה¹

...ועיקר עסק התורה הקדושה צריך להיות לשמה, שעל ידי זה יוכל לבא לדעת את ה' ולהכיר גדולותיו ונפלאותיו ולהדבק עצמו באלקות. וזהו (שמות כ, א - ב) "וידבר כו' את כל הדברים לאמר. אנכי כו'", רצה לומר שהשם יתברך ברוך הוא אמר לנו כל הדברים, היינו כל התורה כולה כדי לאמר "אנכי ה' אלקיך", פירוש שעל ידי התורה יהיה יכול לומר אלקותו לנו.

¹ ועיי' בנועם אלימלך – פרשת יתרו, וז"ל שם: "וידבר כו' לאמר כו'" (כ, א). דהנה על ידי התורה אדם בא לידי דביקות, וזהו "את כל הדברים לאמר אנכי ד'", הוא הדביקות ואמונה.

12) רש"י – שמות פרק כ, פסוק א

את כל הדברים האלה - מלמד שאמר הקב"ה עשרת הדברות בדבור אחד, מה שאי אפשר לאדם לומר כן.

13) היכל הברכה – פרשת ראה (ר' יצחק אייזיק ספרין מקאמרנא זי"ע) [1806-1874]

...ובהכנעה אמיתית לפני השפל מישראל ולב נשבר, בטוח הוא שלא יהיה נדחה מאור פניו, ונקודת "אנכי", נקודת יהודי שבו, יהיה מאיר לו להוליכו בדרך ישר...

14) מדרש רבה – פרשת לך לך

ויאמר ד' אל אברם לך לך מארצך וגו', ר' יצחק פתח "שְׁמַעֲי בֵּת וְרָאִי, וְהָטִי אֲזִנְךָ; וְשָׁחֲחֵי עִמָּךְ, וּבֵית אֲבִיךָ" (תהלים מה), אמר רבי יצחק משל לאחד שהיה עובר ממקום למקום, וראה בירה אחת דולקת, אמר תאמר שהבירה זו בלא מנהיג, הציץ עליו בעל הבירה, אמר לו אני הוא בעל הבירה, כך לפי שהיה אבינו אברהם אומר תאמר שהעולם הזה בלא מנהיג, הציץ עליו הקב"ה ואמר לו אני הוא בעל העולם...

15) שפת אמת - פרשת לך לך, שנת תרל"ב

ובמדרש ראה בירה דולקת כו'. שמעתי מאא"ז מו"ר ז"ל דולקת כמו "דְּלֻקַּת אֲחֵרִי" (בראשית לא, לו) שראה שכל העולם נמשך אחר נקודה אחת כו'.

16) בראשית (חיי שרה) - פרק כד, פסוקים לג-לד

וַיֵּשֶׁם לְפָנָיו לְאָכַל וַיֹּאמֶר לֹא אֶכֶל עַד אִם דְּבַרְתִּי דְּבָרִי וַיֹּאמֶר דְּבַר. וַיֹּאמֶר עֶבֶד אַבְרָהָם אֲנֹכִי.

17) שמע שלמה – פרשת חיי שרה, עמ' יז (ר' שלמה הלוי מקרלין זי"ע הי"ד²) [-1732]

[1792]

ופעם אחת סיפר לי מורי ורבי החסיד מ' צבי הירש אבד"ק מאסט, איך ששמע הוא מפה קדוש הרב הצדיק מ' שלמה מקארלין, בשבת פרשה הנ"ל, ואמר בסעודה שלישית, על פסוק "ויאמר עבד אברהם אנכי" (כד, לד), כי מידתו של אברהם הי' שהי' מחזיר בכל המקומות וצוח "אנכי", היינו שהי' מגלה אלקות, שהוא הפסוק ראשון של עשרת הדברות, והודיע לכל שיש אלקי עולם, וכל עבודתו בעולם הזה כל ימי חייו הי' רק זאת, נמצא עבדו נאמן ביתו שהי' רגיל בזה כל היום לשמוע רק טוב, ג"כ הי' מספר תיכף מזה, "ויאמר אליעזר, עבד אברהם, אנכי", שהוא מגלה אלקותו יתב', בכל מקום ובכל עת עכ"ל...

18) בראשית (תולדות) - פרק כה, פסוק כב

וַיִּתְרַצְצוּ הַבְּנָיִם בְּקַרְבָּה וַתֹּאמֶר אִם כֹּן לָמָּה זֶה אֲנֹכִי וַתִּלְדָּה לְדָרְשׁ אֶת ד'.

19) קדושת לוי - פרשת תולדות

ותאמר אם כן למה זה אנכי (כה, כב). פירוש, על פי דכתב האר"י ז"ל דנשים צדקניות אין להם צער עיבור ולידה, עיין שם (ע"י סוטה יב, א). אם כן רבקה שראתה שיש לה

² תלמיד של המגיד ממעזריטש ורבי אהרן הגדול מקרלין. לאחר פטירת רבי אהרן מקרלין, מילא את מקומו בהנהגת חסידות קרלין.

צער, חשבה בדעתה שהיא אינה צדקנית, דאם לא כן לא היה לה צער עיבור. וידוע דמי שאינו טוב אי אפשר שישרה בו דבר קדושה, כמאמר חכמינו ז"ל (ב"ר סה, ג) 'כל עורב למינו' (ויקרא יא, טו). והנה רבותינו ז"ל (ב"ר סג, ו) אמרו כשהיתה עוברת על פתח בתי מדרשות היה יעקב מפרכס לצאת, אם כן ראתה שיש בקרבה בן אחד שהוא ממקור הקדושה, שבעברה במקום קדושה רוצה לצאת, וידוע (עי' ליקוטי תורה פ' יתרו ד"ה אנכי) דמקור הקדושה נקרא 'אנכי', דהיינו 'אנכי ה' אלקיך' (שמות כ, ב)

20) בראשית (תולדות) - פרק כה, פסוק ל-לב

וַיֹּאמֶר עֲשׂוּ אֶל יַעֲקֹב הַלְעִיטֵנִי נָא מִן הָאֲדָמָה הַזֶּה כִּי עֲנִי אֲנֹכִי עַל כֵּן קָרָא שְׁמוֹ אֲדָוִם. וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב מְכַרָּה כִּיּוֹם אֶת בְּכֹרְתְךָ לִי. וַיֹּאמֶר עֲשׂוּ הִנֵּה אֲנֹכִי הוֹלֵךְ לָמוֹת וְלָמָּה זֶה לִי בְּכָרָה.

21) בראשית (ויצא) – פרק כח

י וַיֵּצֵא יַעֲקֹב, מִבְּאֵר שָׁבַע; וַיֵּלֶךְ חֲרָנָה. יא וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם וַיֵּלֶן שָׁם, כִּי בָּא הַשָּׁמֶשׁ, וַיִּקַּח מֵאֲבְנֵי הַמָּקוֹם, וַיִּשֶׂם מְרֹאשֹׁתָיו; וַיִּשְׁכַּב, בַּמָּקוֹם הַהוּא. יב וַיַּחְלֹם, וְהִנֵּה סֹלֶם מִצָּב אֲרָצָה, וְרֹאשׁוֹ, מִגִּיעַ הַשָּׁמַיְמָה; וְהִנֵּה מַלְאָכֵי אֱלֹקִים, עֹלִים וְיֹרְדִים בּוֹ. יג וְהִנֵּה ד' נָצַב עָלָיו, וַיֹּאמֶר, אָנֹכִי ד' אֱלֹקֵי אֲבֹרָהּ אָבִיךָ, וְאֱלֹקֵי יִצְחָק; הָאָרֶץ, אֲשֶׁר אָתָּה שָׁכַב עָלֶיהָ לָךְ אֲתַנְנָה וְלִזְרַעֲךָ. יד וְהִנֵּה זֶרְעֶךָ כְּעֹפֶר הָאָרֶץ, וּפְרֻצֹת יָמָה וְקִדְמָה וְצַפְנָה וְנִגְבָּה; וְנִבְרַכְוּ בְּךָ כָּל מִשְׁפַּחַת הָאֲדָמָה וּבְזֶרְעֶךָ. טו וְהִנֵּה אֲנֹכִי עִמָּךְ, וְשִׁמְרְתִיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תֵּלֵךְ, וְהִשְׁבַּתִיךָ אֶל הָאֲדָמָה הַזֹּאת: כִּי לֹא אֶעֱזָבְךָ, עַד אֲשֶׁר אִם עָשִׂיתִי, אֶת אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי לָךְ. טז וַיִּיקַח יַעֲקֹב מִשְׁנָתוֹ, וַיֹּאמֶר, אָכֵן יֵשׁ ד' בַּמָּקוֹם הַזֶּה; וְאֲנֹכִי, לֹא יָדַעְתִּי.

22) שמות – פרק ד, פסוק י

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל ד', בִּי אֲדֹנָי, לֹא אֵישׁ דְּבָרִים אֲנֹכִי גַם מִתְּמוֹל גַּם מִשְׁלָשׁ, גַּם מֵאִז דִּבַּרְךָ אֶל עַבְדְּךָ: כִּי כְבֹד פָּה וְכְבֹד לָשׁוֹן אֲנֹכִי.

23) ישמע ישראל – חנוכה, אות א' (ר' ירחמיאל ישראל יצחק מאלכסנדר זי"ע)

...ואז בימי יון הרשעה הי' עם ישראל בשפל המצב בדרך רע, עד שאמרו להם כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלקי ישראל (ב"ר ב, ה), היינו שגם החלק אלקי השוכן בקרבם שלחלק הזה אינו נוגע שום פגם, וכמאמרם ז"ל (סנהדרין דף מד.) אעפ"י שחטא ישראל הוא, היינו שהחלק שבקרבו לא חטא, ודור הזה פגמו בחלק הלז, והרשעים האלה הרגישו זאת אשר המה במצב רע כזה, ולכן באו עליהם למלחמה כדרך טבע עמלק.

24) ספר נר מצוה (מהר"ל מפראג זצ"ל)

כי היונים היו מטמאים את ההיכל שכך כח יון מיוחד להתגבר על ההיכל יותר מכל האומות. וסימן לדבר "היכל" עולה מספרו ס"ה (65) ו"יון" מספרו ס"ו (66), להורות כי יש למלכות יון כח גובר על ההיכל, ובזה מטמאים את ההיכל.

25) רמב"ם – הלכות גירושין – פרק ב, הלכה כ

מי שהדין נותן שכופין אותו לגרש את אשתו ולא רצה לגרש, בית דין של ישראל בכל מקום ובכל זמן מכין אותו עד שיאמר "רוצה אני" ויכתוב הגט והוא גט כשר... ולמה לא בטל גט זה שהרי הוא אנוס בין ביד גויים בין ביד ישראל? שאין אומרין אנוס אלא

למי שנלחץ ונדחק לעשות דבר שאינו מחוייב מן התורה לעשותו כגון מי שהוכה עד שמכר או נתן, אבל מי שתקפו יצרו הרע לבטל מצוה או לעשות עבירה והוכה עד שעשה דבר שחייב לעשותו או עד שנתרחק מדבר שאסור לעשותו אין זה אנוס ממנו אלא הוא אנוס עצמו בדעתו הרעה. לפיכך זה שאינו רוצה לגרש מאחר שהוא רוצה להיות מישראל רוצה הוא לעשות כל המצות ולהתרחק מן העבירות ויצרו הוא שתקפו וכיון שהוכה עד שתשש יצרו ואמר "רוצה אני" כבר גרש לרצונו...

(26) מסכת ברכות – דף יז.

ורבי אלכסנדר בטר דמצלי אמר הכי: רבון העולמים, גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך, ומי מעכב? שאור שבעיסה ושעבוד מלכיות; יהי רצון מלפניך שתצילנו מידם, ונשוב לעשות חוקי רצונך בלבב שלם.

(27) רש"י (שם)

שאור שבעיסה – יצר הרע שבלבנו החמיצנו.

(28) אמונת עתיך – פרשת האזינו, שנת תשנ"ז

רוצה אני = 362 = יום כפור
 לב $\leftarrow$ למד + בית = 486 = ועמד כולם צדיקים

(29) צמח דוד – חנוכה, הוספות [בשם בני בנימין לחנוכה] (ר' דוד מדינוב זי"ע)

שמעתי מפה קדוש מדבר כבוד מרן דודי הקדוש ר' דוד מדינוב זצ"ל ששמע מכבוד מר אביו הוא אא"ז הרה"צ ר' צבי אלימלך זצ"ל שאמר בשם הצדיקים, אשר מראש חודש אלול עד חנוכה מאיר ברקיע כעין תבנית יד הפשוטה לקבל אותם בעלי תשובה אשר מאיזה סיבה נדחו מלשוב בעשיית ומתקבלת תשובתם עד חנוכה, וסיים על זה דוד זצ"ל שלדעתו אין היד עוברת עד זאת חנוכה ועד בכלל. ואמרתי לפענ"ד רמז לזה מהכתוב "בזאת יִכַּפֵּר עוֹן יַעֲקֹב" (ישעי' כז, ט), היינו בזאת חנוכה שאנו קורין זאת חנוכת המזבח, עד אז היא גמר כפרת עון יעקב.

(30) יו

(31) תהלים – פרק מ, פסוק ג

ויעלני מבזר שאון מטויט היון, ויקם על סלע רגלי; כוֹנֵן אֲשֶׁרִי.

(32) בראשית (נח) – פרק ט

כ ויחל נח איש האדמה; ויטע כרם. כא וישת מן היין וישכר; ויתגל בתוך אהלה. כב וירא חם אבי כנען את ערות אביו; ויגד לשגני אחיו בחוץ. כג ויקח שם ויפת את השמלה, וישימו על שכם שניהם, וילכו אחרנית, ויכסו את ערות אביהם; ופניהם אחרנית וערות אביהם לא ראו.

(33) רש"י (שם)

ויקח שם ויפת – אין כתיב כאן ויקחו אלא "ויקח", לימד על שם שנתאמץ במצוה יותר מיפת, לכך זכו בניו לטלית של ציצית, ויפת זכה לקבורה לבניו...

34) חידושי הרי"ם – חנוכה, עמ' נח (ר' יצחק מאיר אלתר מגור זי"ע)
 ולא מצאו אלא פך אחד בלבד, רמז שלעולם נשאר נקודה בישראל אשר הקב"ה מגין עלי', שלא יהי' לה שום מגע נכרי, וע"ז נאמר מגן אברהם, ונאמר "אֶנְכִי מְגִן לְךָ" (בראשית טו, א), שהבטיח הקב"ה לאברהם אבינו ע"ה שנקרא כהן, כמ"ש "אתה כהן לעולם" (תהלים קי, ד), ונקרא אדם הגדול בענקים³.

35) חידושי הרי"ם – פרשת לך לך, עמ' יד (ר' יצחק מאיר אלתר מגור זי"ע)
 "ואעשך לגוי גדול וגו'", זה שאומרים אלקי אברהם כו' בך חותמים מגן אברהם, פירוש הברכה מגן אברהם, שלא מצינו ברכה על נס שעבר רק על הנוהג תמיד, אולם השי"ת הבטיח לאברהם אבינו ע"ה כי ישאיר מאתו הנקודה בפנימיות ישראל בניו, ואת הנקודה הזאת לא יקלקל אדם לעולם, ועל הנקודה הזאת השי"ת מגן תמיד, וזהו מגן אברהם...

36) בראשית (וירא) - פרק יח, פסוק כז
 וַיַּעַן אַבְרָהָם, וַיֹּאמֶר: הֲיִנְה נָא הוֹאֲלֵתִי לְדַבֵּר אֶל אֲדֹנָי, וְאַנְכִי עֹפֵר וְאֹפֵר.

37) Out of the Depths: The Story of a Child of Buchenwald Who Returned Home at Last⁴ - ...The same Jews who told me about the Purim celebration in Buchenwald also spoke of a חסיד of Gur named Avraham (Avrum) Eliyahu. He became another one of the heroes of my childhood, one of the figures I recall fondly. He was a tall man with broad shoulders, the type we used to call "a real Goliath," powerful and with an unusual personality to boot. Unlike most of the Jews, he had no problem walking to his work, upright and with confidence. Instead of leading the line from the barracks, he insisted on bringing up the rear, and the whole way, he would support the backs of those who had trouble walking. Avrum deh pusher (Avrum the pusher), Avrum deh shtipper (Avrum the booster), they used to call him in Yiddish. With his right hand, he picked up the weak, with his left he straightened the bent, and with his chest he pushed them forward. If he saw one of his fellow Jews sway and fall, he would grab him quickly and give him a push so that the man could continue walking on his own. Everyone thought of him as a remarkable figure; even the Ukrainians admired him.

38) אמונת עתיך – פרשת תולדות (ר' משה וואלפסאן שליט"א)
 ביומין דחנוכה מתגלה האור הגנוז אשר גנזו הקב"ה בשבעת ימי בראשית שהוא אורו של מלך המשיח. ולפי הידוע דכל דבר הוא בבחי' עול"ם שני"ה נפ"ש, ע"כ כמו שבעולם נמצא אור הגנוז, כך יש בנפש מישראל אור הגנוז. וכשבא חנוכה שהוא הזמן שבו מתגלה האור הגנוז כנ"ל, נעשה כמו"כ בנפש הישראלית שמתגלה האור הגנוז שבה.

39) עטרת זקנים על שלחן ערוך – אורח חיים, סימן תרע"ו (ר' מנחם מ. אויערבאך זצ"ל)
 ...ואולי סמך מהרש"ל על דרשת חז"ל שכל המועדות יהיו בטלים חוץ מחנוכה⁵
 ופורים...

³ במדרש שמות רבה (כת, א) דרשו רז"ל "האדם גדול בענקים" (יהושע יד, טו) - זה אברהם.

⁴ Page 58; By Chief Rabbi Israel Meir Lau (Sterling Publishing Company, 2011)

⁵ וכן בספר מגיד מישרים (להבית יוסף, פרשת ויקהל) ובהקדמה לספר מנות הלוי (להר"ש אלקבץ זצ"ל) ודלא כהגירסא במדרש משלי (פרשה ט) דרך פורים אינו בטל.